

TÜRKİYE İÇİN AB’NİN ALTERNATİFİ VAR MI?

(Türk – İslam Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri Bağlamında Avrupa Birliği ve ASEAN
Örneği)

Öğr. Gör. Emre TOPOĞLU*

Öğr. Gör. M. Veysel KAYA**

ÖZET

Hepimizin bildiği gibi, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkiler, oldukça uzun ve zor süreçlerden geçmiş, günümüzde de bu uzun ve meşakkatli süreç devam etmektedir. Ancak son dönemde Türkiye'nin yıllardır süren AB üyeliği mücadelesinde son raunda yaklaşmış olduğunu görmekteyiz. Bu süreç içerisinde kimi zaman hızlı adımlarla ilerlemiş, kimi zamansa ileriye doğru attığı adımların acısını çıkartırcasına geriye doğru ilerlemiştir.

Bu zaman dilimi içerisinde çeşitli dönemlerde AB'ye alternatif arayışları sadece ülkemizde değil, Avrupa dışındaki birçok bölgede gündemi meşgul etmiştir. Bunu hangi ülkeler ne kadar gerçekleştirmiştir, tartışılır ancak zannımızca en cesur adımları merhum Turgut Özal atmıştır.

İşte tam bu noktada, belki toplumun tüm kesimlerinde ara ara yükselen o ses bir kez daha kulaklarımızda yankılanmakta; “AB'ye alternatif yok mu?” Ortadoğuda stratejik önemini arttıran Türkiye'nin, İsrail ile ilişkilerinin bozulma eğilimi içerisinde girmesi ve İslam dünyası ile yakınlaşması, bu soruyu tekrar tekrar düşünmemize sebep olmaktadır.

Dünyanın en köklü milletlerinin başında gelen ve dünyaya hükmetmiş bir toplumun devamı niteliğindeki Türkiye'nin, uzak doğuda meydana gelen yapılanmalara benzer bir yapılanma içerisinde girip giremeyeceği hala büyük bir muamma iken, biz artan stratejik önemin bir kez daha vurgulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: 1 Ekonomik Entegrasyonlar, 2 Avrupa Birliği, 3 Küreselleşme

* Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale Meslek Yüksekokulu, Ekonomi – Muhasebe Vergi Uygulamaları Bölümü, topogluemre@gmail.com emretopoglu@kku.edu.tr

** Çankırı Karatekin Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Ekonomi – Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Bölümü, mveyselkaya@yahoo.com

TURKEY IS THERE AN ALTERNATIVE TO THE EU?

(Turkish - Islamic World and Turkish Republics in the Context of the European Union and ASEAN Example)

ABSTRACT

As we all know, relations between the European Union and Turkey, a long and difficult processes in the past, the long and arduous process that continues today. However, the recent EU membership of Turkey's decades-long struggle that we see closer to the last round. In this process, sometimes a rapid pace in advanced and sometimes progressed backwards.

The search for an alternative to the EU at various times during this time period, not only in our country, has been busy agenda in many regions outside Europe. Which countries have I realized how much, are discussed, but according to us has taken the bold steps of Turgut Ozal.

That's exactly the point, perhaps, occasionally rising in all segments of society that the sound filled the ears one more time, "Do not have an alternative to the EU?". Turkey's increasing strategic importance of the Middle East, deterioration of relations with Israel and the Islamic world closer to a tendency to enter into, cause to think this question over and over again.

From the beginning of the nations of the world's most established and ruled over the world is a continuation of a society in Turkey, similar to structures in the far east is still a big mystery that can not get entered into a restructuring, while we think we should emphasize once again the growing strategic importance.

Key Words: 1 Economic Entegration, 2 European Union, 3 Globalization

1. YENİ DÜNYA DÜZENİ; BÖLGESEL ENTEGRASYONLAR

1.1. Entegrasyon Kavramı ve Gerekliliği

Bilim dilinde kullanılan pekçok kavram gibi entegrasyon kavramı da latin kökenli olup, yenilemek anlamında "integratio" şeklinde kullanılır. Kavramın, "parçaların bütün içinde birleştirilmesi" anlamında ilk olarak 1620'de kullanıldığı ifade edilmektedir. Yine kavram, "bir grup ülke ekonomilerinin birleşme süreci veya ayrılık rolü oynayacak unsurların

ortadan kaldırılması" olarak da tanımlanmaktadır.

Entegrasyon kavramı, iktisat literatüründe ilk olarak sanayi alanında, işletmelerin tüketicilere sundukları dikey iş birliklerini ifade etmek için kullanılmıştır. Kavramın, ayrı ülke ekonomilerinin bir ekonomik bölge oluşturacak şekilde "birleşme" manasında kullanılması ise yenidir. Ekonomik manada ilk defa Avrupa'da 1947'de, Amerika'da ise 1949'da kullanılmıştır.

Şu hususu da kaydedelim ki, kavramı kullananlar arasında "ekonomik entegrasyon" un tanımı etrafında da kesin bir anlaşmaya varılamamıştır. Örneğin Kindleberger, Tinbergen, Balassa, Imre, Vajda ve Lipsey gibi iktisat teorisyenleri kavrama farklı anlamlar yüklemişlerdir. (Savaş, 1976)

Gelişen ve değişen dünyamızın ekonomik, politik, askeri ve sosyal içerikli bölgeselleşme veya bloklaşmaya doğru hızla ilerlemesi dikkate alınınca, entegrasyon faaliyetlerinin önem ve gerekliliği tartışma kabul etmez bir gerçek olarak algılanacaktır. Bu gereklilik birçok açıdan kendisini hissettirmesi ile beraber, biz konumuz itibarıyla konuya ekonomik perspektiften yaklaşarak şu tespitleri kaydetmek istiyoruz.

Ekonomik entegrasyonla üye ülkeler arasında uzun vadede rekabet gücü artarak, bir sanayi dalında veya firma bazında oluşacak yapısal değişikliklerle yeni ölçek ekonomileri ortaya çıkacaktır. Pazarların genişlemesi ile teknolojinin gelişmesi hızlanacak, diğer ülkelere de üretim avantajı sağlayacaktır. Yeni yatırım projeleri ve yatırım artacak, sektörlerin büyümesi rekabet ortamına yol açacaktır. Anlaşmalı olarak yapılacak fiyat indirimleri tüketicilere müspet etki yaparken, entegrasyona üye ülkelerinde ekonomik planlamalarına zaman tanıyıp bir kayıp içine düşmelerine engel olacaktır.(Ertürk, 1991)

Ekonomik birleşmelerde blok içi ülkelerle olan ticaret artarken, blok dışı ülkelere ithalat azalır. Birleşme sonucu üye ülkeler arasında sermaye akışı hızlanır. Birleşme üye ülkeler arasında ekonomik büyümeyi artırdığı, kaynakları daha etkin olarak kullanılabilir hale getirdiği ve talep artışını hızlandırdığı sürece de pazarın büyümesine sebep olur. (www.canaktan.org)

Ekonomik birleşmelerin etkilerini inceleyen J. Viner, "The Customs Union Issue" adlı eserinde bölgeselleşme hareketlerinin ticaret arttırıcı ve saptırıcı etkilerinden söz etmektedir.

1.2. Entegrasyon Çeşitleri

Ekonomik entegrasyon tiplerini sıralamada da bir birlik bulunmamaktadır. Farklılığın sebebi, uygulama biçimine göre ekonomik entegrasyon tiplerinin en basitinden en zoruna kadar, tam birleşme yolunda isimlendirme zorluğunun olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada, genel kabul görmüş olan tasnife yer verilecektir:

1. Serbest Ticaret Bölgesi (Free Trade Area)
2. Gümrük Birliği (Customs Union)
3. Ortak Pazar (Common Market)
4. Ekonomik Birlik (Economic Union)
5. Siyasal Bütünlük/Tam Ekonomik Birleşme (Full Economic Integration)
(Seyidoğlu,2001)

1.2.1. Serbest Ticaret Bölgesi (FREE TRADE AREA)

Bu çeşit entegrasyonda, üye ülkeler arası mal değişiminde tarife ve kotaların kaldırılma ve serbest dolaşım prensibi esastır. Üçüncü ülkelerle olan ilişkilerde ise üyeler, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda bağımsız hareket edebilirler. Başka bir deyişle, serbest değişim bölgesinde üyelerin, dışa karşı bir ortak gümrük tarifesi uygulama zorunluluğu yoktur. Bu çeşit ekonomik işbirliğine Örnek olarak 1959 yılında İsveç, Norveç, İngiltere, Danimarka, Portekiz ve İsviçre arasında gerçekleştirilen EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Sahası) ve LAFTA (Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi) verilebilir(Seyidoğlu, 2001).

1.2.2.Gümrük Birliği (CUSTOMS UNION)

Bu çeşit entegrasyonlarda üye ülkeler, serbest ticaret bölgesiyle karar altına alınan esaslara ek olarak, üçüncü ülkelere karşı bir ortak gümrük tarifesi uygulama prensibini de zorunluluk haline getirirler. Üyelerin ortak gümrük tarifesiyle üçüncü ülkelere karşı aynı oranda bir korunmaya sahip olmaları, bu çeşit birliği önemli kılan bir özellik olması bakımından altı çizilmesi gereken bir husustur. Buna örnek olarak, Alman Gümrük Birliğini ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasına ciddi bir zemin hazırlayan Benelux Gümrük Birliğini verebiliriz.

1.2.3. Ortak Pazar (COMMON MARKET)

Ortak Pazar, daha önce geçen Serbest Ticaret Bölgesi ve Gümrük Birliklerindeki taraflar arasında sadece malların serbest dolaşımı prensibine ek olarak, üretim faktörlerinin de serbest dolaşımını zorunlu kılmaktadır. Buna göre bir Ortak Pazar'da üyeler, kendi aralarında

hem malların ve hem de emek, sermaye ve girişimci gibi üretim faktörlerinin serbest dolaşımını engelleyen bütün unsurları ortadan kaldırırlar. Bunun en güzel örneğini, Avrupa Topluluğu oluşturmaktadır.

1.2.4. Ekonomik Birlik (ECONOMIC UNION)

Bu tür entegrasyonlarda önceliklere ilave olarak, üretim, dağıtım, tüketim ve finansman konularının bir kısmında veya tümünde üyeler tarafından ortak politikalar geliştirilir. Örneğin, firma kuruluşu, istihdam etme ve edileme koşulları, standardizasyon ve kalite kontrolü, kredi koşulları ekonomik birlik içinde üyelerin hepsi tarafından aynen uygulanan ortak politikalarla belirlenir. Bu tür birliklere verilebilecek en canlı örnek yine Avrupa Topluluğu'dur. Aralık 1991 'de Hollanda'nın Maastricht kentindeki 12'ler toplantısı 1999'a kadar tam manada ortak para birliğini gerçekleştirerek, ECU' yu tek para yapmayı, merkez bankasını tekleştirmeyi, diğer iktisat politikalarını da harmonize etmeyi kararlaştırmışlardır. "Ekonomik Birlik" in gerçekleşmesi, ulusal hâkimiyet sahasında verilebilecek tavizlerle yakından alakalıdır.

1.2.5. Tam Ekonomik Birleşme (FULL ECONOMIC INTEGRATION)

Entegrasyonların temel amacı olmasa bile, siyasi yakınlaşma ekonomik entegrasyonun can alıcı noktalarının başında gelir Bunun için de, üye ülkeler arası ortak politikaların tesbiti için uluslar üstü bir kuruluş kurulur ve ortak politikaların tespiti bu kuruluşa bırakılır.

Bugün yaşayan entegrasyonlarda, siyasi bütünlüğe ulaşılması henüz mümkün olmamışsa da, geçmişte Alman gümrük birliğinin sağlanması ile bunun dönüşebildiği siyasi bütünlük ve Birleşik Almanya'nın doğması önemli bir örnek olarak tarihe mal olan bir gelişme olmuştur. Siyasi bütünlüğün, ortak tarihi ideallerden destek ve hız almadıkça realize edilmesi zordur. Avrupa Topluluğu Düşüncesi çok homojen olmasa da, Avrupa Ülkelerinin ortak ideali olarak tezahür etmektedir.(Ertürk, 1991)

2. TÜRKİYE'DE DIŞ İLİŞKİLER

2.1. Tarihsel Bir Bakış Açısı İle Türkiye – AB İlişkileri

Cumhuriyetin ilanından bu yana geçen sürede, modernleşmenin ilk adımı olarak görülen Avrupalılaşıma güdüsü ile hareket eden Türkiye'nin, bu bağlamda en önemli uluslararası entegrasyon olduğu konusundaki kayıtsız inancı, Avrupa Birliği macerasını tetikleyen temel unsur olmuştur. Bu nedenledir ki, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulduğu 1958 yılından tam bir yıl sonra, topluluğa tam üyelik için başvurmuş ancak özellikle ekonomik gelişiminin

yeterli olmadığı düşüncesi ile AET¹ bünyesine alınmayıp, şartların olgunlaşmasının beklenmesi tavsiyesinde bulunulmuştur. Bu süreç içerisinde AET ile bir ortaklık anlaşması imzalanmış ve düzenlemeler için çalışmalara başlanılmıştır.²

Anlaşma hazırlık, geçiş ve nihai dönem olarak kategorize edilmiş bir sürece işaret etmektedir ve böylelikle Türkiye'nin Avrupa önlerindeki bekleme dönemi başlamış olmaktadır. 13 Kasım 1970 tarihinde imza edilen ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile hazırlık döneminin sonuna gelinmiş olup, geçiş dönemine ilişkin çerçeve belirlenmiştir.

Ancak tüm bu gelişmelere rağmen 1970'li yılların ağır sancuları, Katma Protokol'ün öngörülerinin uygulanmasında çeşitli zorluklar meydana getirmiş ve görüşmeler çıkmaza girmiştir. Bu dönem boyunca Türkiye, dışa açılmak yerine içe dönük politikalar ve ithal ikameci bir strateji uygulamış ve özellikle 1980'de Yunanistan'ın tam üyeliği neticesinde, siyasi stratejiler uygulanarak topluluk dışında kalmıştır. Bu dönemde ilişkilerin yarım kalmasının en önemli nedeni şüphesiz Türkiye siyasi ve ekonomik tarihinde kara bir leke olan darbeci zihniyet ve uygulanan darbe politikası olmuştur.

1983 yılına gelindiğinde, Türkiye'de darbe zihniyetinin yavaş yavaş ortadan kalkması ile dışa açılma süreci başlamış ve bu bağlamda 14 Nisan 1987'de AB' ye bir kez daha tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Ancak bu kez biraz daha vakur bir başvuru süreci başlamış olup, geç olsa da yanıt 1989 yılında gelmiştir. Buna göre AB'nin kendi içindeki genişleme sürecinin tamamlanmasının beklenmesi ve ardından üyelik adına görüşmelerin netleşeceği ifade edilmekteydi. Bu gelişmeler yanında 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla dışa açılım sürecinin en net ifadesi olan Gümrük Birliği yürürlüğe girmiş ve umutlar biraz daha artmıştı.

AB, 1993 Kopenhag Zirvesi ile yeni bir genişleme dalgası başlatmış ve Türkiye yine bu genişleme yelpazesi dışında bırakılmış ve hatta 2000'li yıllara bağlanan umutların yersiz olduğu kanaati ülke içinde yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte "Gündem 2000" raporunda Türkiye ile Gümrük Birliği konusunda önemli adımlar atıldığı ve bu olumlu gelişmelerin müzakere sürecine yansıtacağı belirtilmiştir. Ancak özellikle siyasi – ekonomik reformlar ile güneydoğu sorunu ve insan hakları konusunda olduğu kadar Yunanistan ile olan ilişkilerin düzeltilmesi, Kıbrıs sorununun çözüme kavuşturulması gibi konularda da önemli adımlar

¹ Avrupa Ekonomik Topluluğu

² 12 Eylül 1962, Ankara Anlaşması

atılması gerekliliği belirtilmiş ve belki de ülkenin uzun yıllardır kanayan yaralarının çözüme kavuşturulması şartı masaya yatırılmıştır.

Dönemin hükümeti, Lüksemburg Zirvesi sonrasında AB ve Türkiye'ye karşı tutumu eleştirmiş, bu ise ilişkileri haklı ya da haksız nedenlerle bir kez daha kopma noktasına gelmiştir. Bunların dışında özet olarak belirtilmesi gerekirse, 15-16 Haziran 1998 AB Cardiff, 11-12 Aralık 1998 Viyana ve Ekim 1998 Köln Zirveleri de Türkiye açısından benzer sonuçların ortaya çıktığı tarihler olarak belleklerimize kazınmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde 17 Ağustos Depreminin derin etkileri ile 28 Şubat sürecinin sancuları Türkiye ekonomisini derin bir şekilde sarsmaktaydı.

Hepimizin bildiği gibi, 28 Şubat sürecinin ciddi bir ekonomik maliyeti de söz konusu olmuştur. Bu sürecin ekonomik açıdan en önemli ürünü hiç kuşkusuz 2001 krizidir. 2000 yılında artçı sarsıntılara tanık olduğumuz, 2001 yılında ise Türkiye Ekonomisinin karşılaştığı en ciddi kriz olma özelliği taşıyan bu dönem; faiz oranlarının % 7500'lere ulaştığı, yüz binlerce insanın işsiz kaldığı ve Türk Halkının yarı yarıya fakirleştiği, yani Türk ekonomisinin zaman tüneline 10 yıl geriye gittiği bir dönem olarak belleklerimize kazınmıştır.³

28 Şubat süreci, batık banka kavramının uygulamalı örnekleri ile karşılaştığımız ve özelleştirme denilen ateşten gömleğin, ülke çıkarları yerine adresini şaşırması belirlen kesimlerinin çıkarları doğrultusunda heba edildiği bir döneme sahne olmuştur. Mevduatlara %100 devlet güvencesi getirilmiş ve bu sayede yüksek faizle mevduat toplayan geleceğin batık bankaları, çeşitli yollarla geri dönüşü olmayan kerdiler dağıtarak, zararlarını Türk Halkının yorgun omuzlarına yüklemişlerdir.

28 Şubat Süreci'nin iyice kangren haline getirdiği yaralardan biri de başörtüsü sorunudur. Başörtüsünü bir anti-laiklik ve gericilik sembolü olarak algılayan 28 Şubat zihniyeti üniversitelere başörtüsü öğrenci sokulmaması, daha önce girmiş olanların uzaklaştırılması, hiçbir kamu kuruluşunda başörtülü bayan çalıştırılmaması, özel sektör kuruluşlarına da bu yönde baskı yapılması gibi yollarla onbinlerce başörtüsü mağduru ortaya çıkarmıştır. Başörtüsüne karşı yürütülen bu "topyekün savaş" ise maalesef ülkeye ilk bakışta görülmesi zor ağır bir bedel ödetmiştir, ödetmeye de devam etmektedir. En başta eğitimde fırsat eşitliğini ve din ve vicdan özgürlüğünü ihlal eden, kadına karşı ayrımcılığın da bir diğer

³ Mustafa Acar, "Bir Ekonomik ve Siyasi Karabasan; 28 Şubat Süreci", 14.04.2007, www.mustafaacar.com

versiyonunu oluşturan bu yasak, otuzbin dolayında genç kız ve kadının okuldan veya işinden ayrılması veya atılmasıyla sonuçlanmıştır. Buna söz konusu yasak yüzünden hiç okula gitmemiş veya gitmekten vazgeçmiş genç kızlar dâhil değildir. Oysa ülkenin en önemli ekonomik sorunlarından biri nitelikli eleman kıtlığı sorunudur. 19. yüzyıldan kalma katı-pozitivist bir laiklik anlayışıyla yükseköğrenim hakkından mahrum bıraktığımız bu kızlar sağlık ve eğitim başta olmak üzere birçok sektörde önemli bir yetişmiş eleman boşluğunu doldurabilirdi. Asgari ücret üzerinden yapılacak bir hesap bile, otuz bin insanın üretim sürecinden dışlanması ekonomiyi ne büyük bir maliyet yükleyeceğini gösterecektir.

Okula gidemeyen genç kızların ve ailelerinin yaşadığı psikolojik sorunlar ve bunalım, başını açmak zorunda kalanların yaşadığı “çifte-kişilik” sorunu, bu travmaların oluşturduğu verim düşüklüğü sorunu, üst üste konduğunda maliyet daha da kabarmaktadır.⁴

Kısacası, bu talihsiz süreç, biraz detaylı analiz edilse dahi, sayfalar hatta klasörler dolusu olumsuz sonuçlar ortaya çıkacaktır. Zaman zaman, çeşitli kesimler sürecin olumlu yönleri olduğunu iddia etseler ve olumlu-olumsuz yönlerini karşılaştırmaya çalışsalar bile, biz böyle bir karşılaştırma yapmaktan şiddetle kaçınmaktayız. Zira 28 Şubat süreci, ister post modern deyin, isterse aleni deyin, tam manası ile bir darbedir ve hem bir türlü sağlanamayan demokrasi sürecinin hem de ekonominin gözüne sokulmuş bir darbeleri matkap hükmündedir.

Tüm bu gelişmelerle birlikte, son dönemde AB ile olan ilişkiler, oldukça anlamlı çıkarsamalar yapabileceğimiz düzeylere ulaşmıştır.⁵ Ancak tıpkı eskiden olduğu gibi bu ortamda da AB'ye alternatif arayışları ayyuka çıkmış durumdadır. Zira bir dönem Merhum Turgut Özal'ın KEİ⁶ ile kurduğu hayaller, ulusalcı teori ile yeni arayışlar içerisine girmektedir.

2.2. Türk Dünyası ve İslam Ülkeleri İle Olan İlişkiler

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile dünyada ekonomik düzen yeniden yapılanmaya başlamıştır. Zira bu yıkılış yeni başlangıçları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Türkiye açısından değişen konjonktür kesinlikle değerlendirilmesi gereken bir hal almıştır. Ancak elbette bu coğrafyada halen söz sahibi olan batılı ülkelerin, Türkiye'nin etkinliğini arttırıcı politikalarından memnun olduklarını söylemek de doğru bir yaklaşım olmasa gerektir.

⁴ Mustafa Acar, “Bir Ekonomik ve Siyasi Karabasan; 28 Şubat Süreci”, 14.04.2007, www.mustafaacar.com

⁵ Bu çalışmada 2001 yılında başlayan olumlu sürecin detaylarına fazlaca girilmeyerek, AB tarihçesinden ziyade alternatif arayışları konusu üzerinde durulacaktır.

⁶ Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü

Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin sahip oldukları ekonomik imkân yanında, sistem değiştiriyor olmanın zorlukları da bu ülkeleri her türlü tesire ve tavsiyeye açık hale getirmiştir. Batı ülkelerindeki sermaye fazlalığı yanında, bu ülkelerin uzun dönemde ihtiyaç duyacakları hammaddelerin bu bölgede bulunuyor olması, diğer dünya ülkeleri ile birlikte batı ve ABD ülkelerini de Orta Asya'ya çekmiştir.⁷

Bu bağlamda incelendiğinde bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile federasyona bağlı özerk cumhuriyetler bölgede önemli bir potansiyele sahiptir. Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan gibi bağımsız devletlerin yanında Rusya federasyonu içinde Türk muhtar cumhuriyetleri de bulunmaktadır. Başlıcalarını, Tataristan, Başkırdistan, Çuvaşistan, Yakut-Saha Muhtar Cumhuriyetleri, Dolgan-Mens Muhtar Bölgesi, Kabardin-Balkar, Tıva, Kırım-Tatar Muhtar Cumhuriyetleri, Havas, Gorno-Altay Muhtar Bölgesi, Dağıstan Muhtar Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Muhtar Bölgesi, Çeçen-İnguş Muhtar Cumhuriyeti olarak sıralamak mümkündür.⁸

Bugün İslam dünyasına baktığımızda, 30 milyon KM²'yi bulan bir yüzölçümü, üzerinde 1 milyarı geçen nüfusun yaşadığı 60'a yakın devlet ve 80 dolayında müslüman topluluğu anlaşılmaktadır. Müslüman nüfusun yaklaşık % 80'lik bir bölümü, Endonezya, Bangladeş, Nijerya, Pakistan, Türkiye, Mısır, İran, Cezayir, Sudan ve Fas'ı içine alan 10 ülkede yaşamaktadır. İslam ülkelerinin genelinde tarım sektörü ekonominin itici gücü olmasına rağmen, bölgede hammadde üretimi de oldukça yüksektir. İslam ülkeleri bütün olarak incelendiği zaman, dünyanın pek az ülkesinde bulunan yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip olduğu görülür.⁹ Özellikle Türkiye'nin son dönemde gerçekleştirdiği açılımlar ile İslam Dünyasında elde ettiği prestij, söz konusu ülkeler arasında gerçekleştirilebilecek işbirlikleri için önemli bir rol oynayacaktır. Bu bağlamda mevcut fırsatların değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle 2008 Küresel Mali Kriz sonrasında, sallanan Avrupa ekonomileri nedeniyle düşen ticaret hacminin bu ülkelere yönelerek aşılabileceği aşikârdır.

Ancak siyasal unsurlar, İslam ülkeleri arasındaki birlik oluşumunu genellikle olumsuz etkileyen bir işlev görmektedir. 40 küsur devlete bölünmüş bulunan İslam Âlemi, bir o kadar çeşit yönetim biçimine de ev sahibi konumundadır. Yönetim modellerinin farklı olması,

⁷ <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Orta.htm>

⁸ <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Orta.htm>

⁹ <http://www.frntr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/727831-turkiye-ile-islam-ulkeleri-arasindaki-ekonomik-iliskiler.html>

uygulanan dış politika ve siyaset şekillerini de farklılaştırmakta, sonuçta çok yönlü çıkar çatışmasına yol açmaktadır. Bu olumsuzluğa, çeşitli İslam ülkelerinin batılı ülkelere bağımlı olması ve onlardan bağımsız politika üretememesini de eklediğinizde, İslam ülkeleri arasındaki işbirliği imkânları ciddi bir zorlukla karşılaşmaktadır.¹⁰

3. AB' ye ALTERNATİF YAPILANMALAR

3.1.ASEAN Örneği

3.1.1. ASEAN ve Önemi

Yeni oluşumlar ve bölgeselleşme ile adına entegrasyon çağı diyebileceğimiz, içinde bulunduğumuz zaman diliminde birçok kişinin aşına olmadığı ancak oldukça büyük ve stratejik bir konuma sahip olan ASEAN, son derece farklı ve bir o kadar da önemli bir uluslararası kuruluştur.

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı sonrasında Güneydoğu Asyalı olma bilinci artmıştır. Bu devletler 1945 yılından itibaren sömürgeci lider devletlere karşı ulusal bütünleşmeyi gerçekleştirmek için başarılı bir mücadele verirken, sömürgeci dönemin sonundan itibaren, tek başına değişen ve gelişen dünya koşullarını karşılayamayacaklarını anlamış ve bölgesel Bütünleşme hareketlerine yönelmişlerdir.

Bu bağlamda ilgili bölgede son altmış yıldır azımsanamayacak bir mahiyete haiz gelişmeler yaşanmaktadır.1961-1967 yılları arasında, Tayland, Malezya ve Filipinler' in kurduğu ASA ile Malezya, Filipinler ve Endonezya'nın oluşturduğu MAPHİLİNDÖ hareketi bölgenin, bölgesel bütünleşme çabalarının ilk belirtileri olmuştur. İşte tüm bunların nihayetinde Güneydoğu Asya ülkelerinin de bu oluşumlarda yer almaları sonucu ASEAN oluşmuştur.

3.1.2. ASEAN Hakkında Genel Bilgiler

Bölge ülkelerinin tarihleri göz önüne alındığı zaman önümüze çıkan gerçek; bölgenin en eski dönemlerden beri, sahip olduğu kaynaklar sebebiyle, dünyanın önemli yerleşim merkezlerinden biri olmasıdır.

Kaynak zenginliği, su yolları üzerinde bulunması ve ticari hayattaki yeri, bölgenin Felemenk, İngiliz, Portekiz, Japonya, Fransa ve ABD tarafından çeşitli dönemlerde istila; yerli halkın da yıllar boyu bağımsızlık mücadelesi vermelerine sebep olmuştur. Yerli halkın kurmuş oldukları devletlerin güçsüz olması da bu sömürüleri kolaylaştırmıştır.

¹⁰ http://www.turkislambirligi.org/s1/bulent_yildirim.php

Çin'in bölgeye yakınlığı ve bölge üzerindeki ticari çıkarları sebebiyle yerli halka destek vermesi, halkın siyasi ve ticari alanda yeni bir ivme kazanmasına sebep olurken, Çin ile yerli halk arasında daha sıkı bir yakınlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Gerek Çin'in yerli halk ile olan bu diyalog ve yakınlaşması, gerekse göçler nedeniyle meydana gelen kültürel ve ticari canlılık bölge üzerinde çıkarları olan diğer sömürgeci ülkeleri yeni stratejiler üretmeye yönlendirmiştir. Bütün bunların yanında İngilizlerin milliyetçiliği teşvik etmeleri, Çinlilerin komünist ideoloji propagandaları ile 14-15. yüzyıllarda İslam'ın yayılmaya başlaması bölge için yeni ufukların açılmasına sebep olmuştur.

Bölgesel çıkarlar uğruna uzun mücadelelere sahne olan bölge ülkeleri 19. yüzyılda sömürge ülkelerinin gözetiminde de olsa bağımsızlık sürecine girmiştir. Ne var ki, bağımsızlık sürecine giren bu ülkeler sömürge ekonomisinin sebep olduğu ekonomik ve sosyal çöküntünün yanında daha birçok problemle de yüz yüze gelmişlerdir. İçinde buldukları bu çok yönlü problemleri çözebilmek için, sahip oldukları ortak kültür; ortak köken ve ortak dini değerlerden hareket bu ülkeler 1960'ların başlarında Tayland: Filipinler ve Malezya'nın girişimleriyle Güneydoğu Asya Cemiyeti'ni (ASA) kurmuşlardır. Bölgenin problemlerinin çözülmesinde ortak hareket, sömürge ekonomisinden kurtulup ekonomik kalkınmalarını temin etme ve de bölgenin bütününe hedef alan ekonomik, sosyal ve siyasi faaliyetlerine başlayan bu kuruluşun ardından gerçekleştirdikleri ikinci önemli adım ise, 1967'de Bangkok'taki Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur ve Tayland'ın Bangkok Deklerasyonu adı verilen beyannameyi imzalayarak "Güneydoğu Asya Milletler Cemiyeti" (ASEAN)'nin temelini atmaları olmuştur. Bu cemiyet, bütün bölgeyi tamamen kapsamamasına rağmen Güneydoğu Asya'da işbirliğini organize eden çalışmalar açısından bölgedeki en önemli ve en büyük kuruluştur. (Dedeoğlu, 2004)

1960'lı yılların başlarında Tayland – Malezya - Endonezya tarafından (ASA)'nın kuruluşundan sonra, 1961'de Güneydoğu Asya birliklerinin bir birlik etrafında toplanma çalışmaları başlamış, 1963'de bu çalışmalar semerelerini vererek birlik konusunda ortak bir anlaşmaya varılmıştır. 8 Ağustos 1967'de üye ülkelerin Bangkok'da bir araya gelmeleriyle son değerlendirmelerinin yapılmasından sonra, 29 Ağustos 1967'de ASEAN deklarasyonu imzalanmıştır. Oluşturulan bu birliğin en yetkili organı, hükümet başkanlarının oluşturduğu ASEAN zirvesidir.

3.2. ASEAN'ın Amaçları

Genel bir değerlendirme yapıldığında; ASEAN'ın amaçlarını, bölgede ekonomik büyüme, toplumsal ilerleme ve kültürel genişlemeyi sağlamak, barışı, güvenliği, ticareti, üyeler arasında teknik işbirliği ve ortak araştırma programlarını geliştirmek, aynı amaçla hareket eden bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak diye özetleyebiliriz;

Bunun yanında Bangkok deklarasyonuyla açıklanan ve tabii olunacak ortak amaçlar olarak,

1. Ekonomide hızlı büyüme, sosyal gelişme ve kültürel kalkınmanın yanında, eşit çaba sarfetmek, ortak askeri birlik kurmak ve Güneydoğu Asya ülkeleri arasında ortaklık oluşturmak.
2. Ortaklığın problemsiz olması için, alınan ortak kararlara uymak ve ülkelerin ilişkilerini kurallar dairesinde yürütmek ve Birleşmiş Milletlerin ilke ve prensiplerine bağlı kalmak.
3. Birlikte çalışarak faaliyetleri ilerletmek ve ekonomik, sosyal, istatistik, teknolojik gelişmelerde ortak hareket etmenin yanında kar ortaklığı ve ortak yönetimi gerçekleştirmek.
4. Araştırma çalışmalarında profesyonel teknik eğitim imkânlarına kaynak temin etmenin yanında idari sınıfların oluşturulmasını sağlamak.
5. Endüstri ve ziraat ürünlerinin başarılı bir şekilde pazarlanabilmesi için, finans, teknoloji vs. konularda işbirliği yapmak.
6. (ASEAN) Güneydoğu Asya Uluslar Birliği çalışmalarını ilerletmek.
7. Bir taraftan komşular arası ilişkiler geliştirilirken diğer yandan mevcut uluslararası faydalı birlikler ile bölgesel birliklerin tespit edilip, bunlarla çok yönlü ilişkiler kurmak.(www.aseansec.org)

4. GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bilindiği üzere, Euro içinde en ciddi ağırlığa sahip para birimi olan Mark vesilesi ile Almanya oldukça sıkıntılı günler geçirmektedir. Zira, Euro'nun dolar karşısında yaşadığı devalüasyon, bu ülkelerin dış ticaret dengelerini de bozmakta ve doğal olarak bu durumdan hoşnut olmayan ve bir anlamda para değerindeki düşüş nedeni ile reel olarak satın alma gücü düşen Alman halkı, haklı şikâyetlerini ve yaşanan olumsuzlukları mevcut hükümete fatura etmiş durumdadırlar. Bu bağlamda ciddi bir prestij kaybı yaşayan Euro'dan para birliği içinde

en ağırlıklı yere sahip ülkesi olan Almanya'nın olası bir çıkış ihtimali, dünyadaki ekonomik dengeler ile birlikte, siyasi dengeyi de tepetaklak edebilir. Zira Almanya'nın olası olumsuz bir hareketi, süreci daha girift bir yapı içerisine dâhil edebilir ve devamında yaşanabilecek gerginlikler AB'yi tamamıyla yok edebilir. İşte o zaman zaten kan kaybetmiş olan ABD ile onun en ciddi rakibi niteliğinde olan AB'nin bitişi, farklı bölgelerde tetikte bekleyen ülkeler için bulunmaz bir fırsat olabilir.

Bahsettiğimiz olası bir durum sonrasında kısa dönemde Asya'nın yükselen ekonomisi Çin ile uzun vadede krizi iyi idare etmiş olan ve her geçen gün Ortadoğu'da önemini arttıran Türkiye, dünyadaki önemli merkezler haline gelebilir. Şayet Türkiye'de bir şeyler yolunda giderse ve iç çekişmeler ile hesaplaşmalar yanında terör faaliyetleri ve lobicilik sınırlandırılabilirse, Türkiye gelecek 20 yıl akabinde dünyanın en önemli ekonomik merkezlerinden birisi haline gelebilir.¹¹

İşte tam bu noktada Türkiye'nin gelecek dönemlere ilişkin atacağı adımlar daha fazla önem arz etmektedir. Özellikle dış ilişkilerde atılan somut adımlar ve küresel finans krizi sonrası yaşanan olumlu gelişmeler, bu argümanı destekler niteliktedir.

Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin şu an için bir alternatifi olmadığı düşünülebilir. Ancak atılabilecek cesur adımlar ile hâlihazırda iç hesaplaşmalar ile boğuşan Avrupa'nın zayıflayan ticaret hacminden doğan boşluklar, yeni oluşumlar ile desteklenebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus şüphesiz Avrupa Birliği fikrinden uzaklaşmamaktır. Zira bugün gelişme yolunda gelinecek noktada, Avrupa Birliği uyum yasaları ve standardizasyonunun da katma değeri azımsanamayacak bir mahiyettedir.

Sonuç itibarıyla, Türkiye dünyanın yükselen ekonomileri arasında yerini sağlamlaştırmıştır ve bu anlamda değerlendirilmesi gereken yeni potansiyel kaynaklar, yeni işbirlikleri ve yeni açılımlar mevcuttur. Gelişme yolunda atılacak adımlar ve beklentiler bağlamında, Avrupa Birliği fikri unutulmadan yeni alternatiflerin de göz önüne alınması gerekmektedir.

¹¹ Topoğlu, E. (2010), "Kriz Kokusu ve Psikolojik Savaş

KAYNAKÇA

- ✓ Dedeoğlu, Beril, “ Uzakdoğu’da ASEAN Çerçevesinde Bölgesel Örgütlenmeyi Etkileyen Dışsal Faktörler ”, www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/uzakdou.htm,
- ✓ Devlet Planlama Teşkilatı (1995), *Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye*, Ankara, DPT Yayınları, No:2374, ÖK:440
- ✓ Dış Ticaret Müsteşarlığı Web Sitesi, “ Uluslararası İktisadi Kuruluşlar ”, www.dtm.gov.tr/DUNYA/ulus/ulus.htm,
- ✓ Ertürk, Emin (1991), *Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar*, Bursa, Ezgi Yayınları
- ✓ Güran, Nevzat ve İsmail Aktürk(1992), *Uluslararası İktisadi Kuruluşlar*, İzmir
- ✓ Holden, B. (1998), *Understanding Liberal Democracy*, London (Çev.: M. Erdoğan)
- ✓ http://www.aseansec.org/about_ASEAN.html
- ✓ <http://www.aseansec.org/18757.htm>
- ✓ <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/kavram.htm>
- ✓ <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Orta.htm> İstanbul Ticaret Odası, *Uluslararası Kuruluşlar*, İstanbul, İTO Yayınları
- ✓ <http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/727831-turkiye-ile-islam-ulkeleri-arasindaki-ekonomik-iliskiler.html>
- ✓ http://www.turkislabirliigi.org/s1/bulent_yildirim.php
- ✓ Mustafa Acar, “Bir Ekonomik ve Siyasi Karabasan; 28 Şubat Süreci”, 14.04.2007, www.mustafaacar.com
- ✓ MÜSİAD (1994), “İslam Ülkeleri Arasında Ekonomik İşbirliği Araştırma Raporu”, İstanbul, No:10
- ✓ Savaş, Vural(1976), *Entegrasyon Teorileri*, İstanbul, İKV Yayınları
- ✓ Seyidoğlu, Halil (2001), *Uluslararası İktisat*, İstanbul, Güzem Yayınları, 14.Baskı
- ✓ Topoğlu, E. (2010), “Küreselleşme, Mortgage Gribi ve Türkiye”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:12, Sayı: 45, Mayıs – Temmuz 2010
- ✓ Topoğlu, E. (2009), “Domuz Gribi mi, Mortgage Gribi mi?”, *Gaste* 26, 30 Ekim 2009, Yıl:1 Sayı:9, sf: 7.
- ✓ Topoğlu, E. (2010), "Kriz Kokusu ve Psikolojik Savaş", *Gaziantep Haber Gazetesi*, 29 Mart - 4 Nisan, sf: 11.